

4. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN MODERNLEŞME SÜRECİNDE YÜRKSEKÖĞRETİM VE ÜNİVERSİTE GÜNDEMİ

Resul BABAÖÇLU¹

Tanzimat döneminin getirdiği geniş çaptaki modernleşme programı Osmanlı Devleti’nde yükseköğretim kademesindeki ilk kurumların filizlenmesine de zemin hazırlamıştır. Tanzimat döneminin büyükleri, devleti Batılı ülkeleri örnek alarak yeniden yapılandırırken aynı zamanda Batılı fikir ve müesseselerin benzerlerini memlekete tatbik etme yoluna gitmişlerdir (Koçer, 1991, s. 164). Avrupalı devletlerle giderek artan ticari ve diplomatik ilişkilerin gerektirdiği altyapıyı karşılamakta yetersiz kaldığı görülen eğitim sisteminin dönüştürülmesi bu dönemde siyasi karar alıcıların odağa aldıkları konuların başında gelmiştir. Osmanlı eğitim kurumlarının sağladığı ilmi ve teknik çıktıların zamanın koşullarına göre eskide kaldığını müşahade eden devlet adamları bu alanda yasal düzenlemelere hız vermişlerdir. Geleneksel Osmanlı yükseköğretim sisteminin Batı merkezli bilimsel gelişmeleri Osmanlı Devleti’ne taşımak konusunda sınırlı bir etki yaratabildiği açık hale gelince, medrese kurumunun yetersizlikleri başta olmak üzere, öğrencileri yükseköğretime hazır

¹ Doç. Dr., Siirt Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü, babaoglu-resul@hotmail.com

kurumsal gelenek ve bilimsel prensiplerin oluşturulması gibi konularda gelişme kaydedebilmeleri için uzun bir zamana ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Resmi Gazete. (1961, Mayıs 31). (10816).
 (1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
 T.C. Resmi Gazete. (1973, Temmuz 7). (14587).
 (2003). *Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Temel İlkeler*. İstanbul: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği.
 Kronik: SBF Hocaları ile Söyleşi: Türkiye’de Bilimsel Özgürlük ve Üniversite. (2016). *Ankara Üniversitesi Siasal Bilgiler Fakültesi*, 71(1), 351-366.
 II. *Meşrutiyet’in İlk Yılı 23 Temmuz 1908-23 Temmuz 1909*. (2018). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
 (2019). *Higher Education System in Turkey*. Ankara: Council of Higher Education.
 Abu-Manneh, B. (1990). The Sultan and the Bureaucracy: The Anti-Tanzimat Concepts of Grand Vizier Mahmud. *International Journal of Middle East Studies*, 22(3), 252-274.
 Akın, F. (2003). 1933’ten Bu Yana Türkiye’de Üniversite. *Mülkiye*, 27(240), 207-245.
 Akyüz, Y. (1981, Temmuz). Maarif Nazırı Haşim Paşa İle İlgili Orijinli Bir Belge ve Bazı Eğitimsel Görüşler, Sounlar. *Belleken*, XLV/2(179), 205-213.
 Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007*. Ankara: Pağem Yayınevi.
 Arap, S. K. (2010). Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi Siasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65(1), 1-30.
 Arslan, A. (2002). Çok Partili Döneme Geçişten 27 Mayıs’a Türkiye’de Siyaset ve Üniversite. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*(2), 41-83.
 Arslan, A., & Selçuk, M. (2008). Üniversite ve Özerklik: Tek Parti Döneminde Yükseköğretim (1923-1946). *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 349-369.
 Ayni, M. A. (1995). *Daru’l fûnûn Tarihi*. İstanbul: Pınar Yayınları.

- Babaoğlu, R. (2019). *Türkiye'nin Soğuk Savaş Dönemi Kültür Hayatında İngiliz Etkisi (1948-1965)*. İstanbul: Libra Kitap.
- Babaoğlu, R. (2020). *Mekteb-i Mülkiye (1859-1960) Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Bilimsel ve Kültürel Modernleşmenin Kurumsallaşması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Backhaus, J. (2015). The University According to Humboldt and the Alternatives. J. G. Backhaus içinde, *The University According to Humboldt-History, Policy, and Future Possibilities* (s. 5-11). New York&London: Springer.
- Baltacıoğlu, A. (2007). 1933'te Atılanlar ve Devam Edenler- Dârülfünûn Tasfiesi. *Toplumsal Tarih*(167), 34-43.
- Berkes, N. (2014). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. (A. Kuyaş, Dü.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Candemir, M. (2008). Maarif Nazırı Emrullah Efend Döneminde Hızırılanan Dârülfünûn Yönetimi İle İlgili Bir Nizamname Layihası (1912). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*(44), 143-168.
- Coşkun, Y. (2019). *Türkiye ABD İlişkilerinde ABD Dışışleri Bakanlarının Türkiye Ziyaretleri 1953-1993*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Çoker, F. (1994, Ocak). Dârülfünûn-ı Osmani ve Mekteb-i Hukuk. *Tarih ve Toplum*, 121(21).
- Doğramacı, İ. (tarih yok). 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu ve Birinci YÖK. Mart 8, 2021 tarihinde <http://www.dogramaci.org/kitap/rbol4.html>. adresinden alındı
- Dölen, E. (2004). Dârülfünûn Öğrencilerinin Balkan Savaşı Eylemleri ve Edirne Seyahati. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 6(1), 65-73.
- Dölen, E. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Dârülfünûn. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 10(1), 1-46.
- Ergin, O. N. (1977). *Türk Maarif Tarihi, İstanbul mektepleri ve İlim, Terbiye ve Sanat Müesseseleri Dolayısıyla C. I-II*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Erken, A. (2020). *AMerika ve Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Vakıf Bank Kültür Yayınları.
- Garlitz, R. (2013). Land-Grant Education in Turkey: Atatürk University and American Technical Assistance, 1954-68. C. Örnek, & Ç. Ün-gör içinde, *urkey in the Cold War Ideology and Culture* (s. 177-198). London: Palgrave Macmillan.
- Georgeon, F. (2012). *Sultan Abdülhamid*. (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Giorgetti, F. M. (2019). Doktora Dercesinin Kökeni Üzerine Bir İnceleme. *Tarih Okulu*, 12(XL), 425-446.
- Grouthusen, K.-D. (1981). 1933 Yılından sonra Alman Bilim Adamlarının Türkiye'ye Göçü. *Belleten*(180), 537-550.
- Günay, D., & Günay, A. (2017). Türkiye'de Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durumu. *Journal of Higher Education*, 7(3), 156-178.
- Gündüz, M. (2016). *Maariftten Eğitime Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Düşüncesinde Dönüşüm*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Gürüz, K., Şuhubi, E., Şengör, C., Türker, K., & Yurtsever, E. (1994). *Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*. İstanbul: Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği.
- Hatiboğlu, M. T. (2000). *Türkiye Üniversite Tarihi*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Hirsch, E. e. (1998). *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- <http://www.dogramaci.org/kitap/r-bol4.html>. (tarih yok).
- <https://istatistik.yok.gov.tr/>. (tarih yok). Mart 11, 2021 tarihinde alındı
- İhsanoğlu, E. (1990). Dârulfünûn tarihçesine Giriş: İlk iki Teşebbüs. *Belleten*, LIV, 699-738.
- İhsanoğlu, E. (1993). Dârulfünûnunun Tarihçesine Giriş (II) Üçüncü Teşebbüs: Dârulfünûnunun-ı Sultani. *Belleten*, LVII(218), 201-239.
- İhsanoğlu, E. (tarih yok). CEM'İYYET-i İLMİYYE-i OSMÂNİYYE. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 7, s. 333-334). içinde
- İhsanoğlu, E. (tarih yok). Dârulfünûn. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi C.2*. Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı.
- Kaynar, M., & Parlak, İ. (2005). *Her "İl"e Bir Üniversite Türkiye'de Yüksek Öğretim Sisteminin Çöküşü*. Ankara: Paragraf Yayınevi.
- Kılıç, R. (1999). Türkiye'de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(3), 289-310.
- Koçer, H. A. (1991). *Türkiye'de Mdoern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*. İstanbul: MEB.
- Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: TTK Yayınevi.
- Kömürlü, E. (2019). 1960'lara Kadar Türkiye'de İlk Üniversitelerin Kuruluşları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 35-42.
- Malche, A. (1939). *İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

- Namal, Y., & Karakök, T. (2011). Atatürk ve Üniversite Reformu (1933). *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 27-35.
- Neziroğlu, İ., & Yılmaz, T. (2013). Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961). 2. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları.
- Okyar, O. (1968). Universities in Turkey. *Minerva*(6), 213-243.
- Olgun, K. (2002). II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Bir Eğitim Kurumu Olarak Dârülfünûn (1908-1912). *Yakın dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 185-204.
- Örnek, C. (2015). *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Östling, J. (2018). *Humboldt and the Modern German University-an Intellectual History*. Lund: Lund University Press.
- Özen, H. (1999). Türkiye Cumhuriyetinde Yükseköğretim ve Üniversitenin 75 Yılı. *75 Yılda Eğitim* (s. 261-267). içinde İstanbul: Tarih Vakfı.
- Pehlivan, Y. E. (2019). II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Yükseköğretimi'nde yabancı dil eğitimi ve Dârülfünûn Elsin Şubesi (1908-1918). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Reed, H. A. (1975). Hacettepe and Middle East Technical Universities: New Universities in Turkey. *Minerva*, 13(2), 200-235.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Serindağ, A. (2020). Prof. Dr. Bilsay Kuruç ile Söyleşi: Mülkiye, Türkiye, Üniversite. *Mülkiye Dergisi*, 44(3), 587-595.
- Siler, A. (1995). Darülfünûn'un Kurtuluş Savaşı ve İnkılaplara Bakışı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 11(31), 177-186.
- Somel, S. A. (2010). *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908), İslamlaşma, Otokrasi ve Disiplin*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Szyliowicz, J. S. (1972). *A Political Analysis of Student Activism: The Turkish Case*. London: Sage Publication.
- Szyliowicz, J. S. (201). Osmanlı'nın Eğitsel Mirası: Efsane mi, Yoksa Gerçek mi? L. C. Brown içinde, *İmparatorluk Mirası* (s. 412-434). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. (1980). *Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.
- Tekeli, İ. (1997). Cumhuriyet Öncesinde Üniversite Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gerçekleştirilmesinde Alınan Yol. N. K. Aras, & E. Dölen

- içinde, *Türkiye’de Üniversite Anlayışının Gelişimi* (s. 19-51). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Tekeli, İ. (2010). *Tarihsel Bağlamı İçinde Türkiye’de Yükseköğretimin ve YÖK’ün Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2019). Modern Türkiye’de Bilim ve Üniversite. A. Şimşek içinde, *Modern Türkiye Tarihi* (s. 284-311). Ankara: Pagem Akademi.
- Tekeli, İ., & İlkin, S. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Temizgüney, F. (2018). 1960 Darbesine Giden Süreçte Önemli Bir Kesit: İstanbul Öğrenci Olayları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14(27), 181-211.
- Timur, T. (2000). *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Toprak, Z. (2013, Temmuz). İktidara Karşı Öğrenci Direnişi Aralık 1956: Prof. Turhan Feyzioğlu’nun Bakanlık Emrine Alınışı. *Toplumsal Tarih*(235), 50-57.
- Toprak, Z. (2018, Mayıs). 1968-1969 İstanbul Üniversitesi Boykot ve İşgalleri. *Toplumsal Tarih*(293), 72-82.
- Tural, E. (2014). *Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitiminin TODAİE Tarihi 1940-1990*. Ankara: TODAİE.
- Türkan, E. V. (2020). *Bir Osmanlı Maarif Nazırının Portresi: Emrullah Efendi*. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Uyanık, E. (2009, Haziran). II. Meşrutiyet Dönemi’nde Toplumsal Mühendislik Aracı Olarak Eğitim: İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Eğitim Politikaları (1908-1918). *Amme İdaresi*, 42(2), 67-88.
- Yalçınkaya, M. A. (2015). *Learned Patriots: Debating Science, State and Society Ninetenth-Century Ottoman Empire*. Chicago: The university of Chicago.